

HET KENNISPLATFORM VOOR DE TAAONTWIKKELENDE (VAK)LEREER

Volgens het rapport van de Expertgroep Doorgaande Leerlijnen Taal en Rekenen (2008) moeten leraren van alle vakken beschikken over vak- en beroepsspecifieke taalcompetenties en moeten ze kennis hebben van de rol van taal bij leren, én weten hoe daarmee in de praktijk om te gaan. Het digitale kennisplatform van het Landelijk Expertisecentrum Opleidingen Nederlands en Diversiteit kan hen mogelijk daarbij helpen.

INGRID EVERS

Leraar in opleiding maatschappijleer Fenna vertelt over het overdragen van vakinhoud aan haar leerlingen: 'Maar dat is echt het moeilijkste aan de lerarenopleiding, vind ik. Hebben ze het nou begrepen? Is het overgekomen? Maar dat is ook heel leuk. En dat gaat gelukkig steeds beter, maar wat ik zeg: het is ook heel moeilijk om in het begin al die verschillende individuen en capaciteiten te zien.'

Ons onderwijs zit te springen om goede leraren, die taalgericht of taalontwikkend kunnen werken. Wat bedoelen wij van het Landelijk Expertisecentrum Opleidingen Nederlands en Diversiteit (zie <www.leoned.nl>) daarmee? Eerst en vooral gaat het om een leraar die de taalontwikkeling van al zijn leerlingen effectief kan volgen en stimuleren. In het huidige onderwijs is er bijna altijd sprake van taalheterogene klassen: sommige kinderen zijn meertalig, het ene kind is verder in zijn ontwikkeling van het Nederlands dan het

andere. Dit vereist van leraren een taalbewuste didactiek. Het stimuleren van taalontwikkeling beperkt zich niet tot de taallessen in het primair onderwijs (po) of de lessen Nederlands in het voortgezet onderwijs (vo). Taalontwikkeling speelt voortdurend een rol in het gehele onderwijs en alle (vak)leraren hebben daarin een taak (Expertgroep, 2008; Veldhuis, Bruning & Meijs, 2007).

Ten tweede gaat het om een leraar die zijn eigen taalvaardigheid ontwikkelt. Aan zowel leraren po als vo worden eisen gesteld wat hun schriftelijke en mondelinge taalvaardigheid betreft. Het gaat hier om algemene taalvaardigheids-eisen zoals een heldere, goed gestructureerde tekst schrijven of een duidelijke gedetailleerde mondelinge presentatie verzorgen (Expertgroep, 2008). Daarnaast gaat het om beroepsgelateerde eisen of professionele taalvaardigheid, zoals gesprekken voeren met leerlingen, een uiteenzetting geven of schriftelijk vragen en opdrachten formuleren. Dit type professionele taalcompetenties is beschreven in het Taaluniedocument *Dertien doelen in een dozijn* (Paus, Rymenans & Van Gorp, 2006).

Foto: Anda van Riet

Leonard beoogt alle opleidingssectoren (pabo, tweede- en eerstegraads vo) te ondersteunen bij het opleiden van taalontwikkende c.q. taalgerichte (vak)leraren. Daartoe is de afgelopen drie jaar in samenwerking met een uitgebreid netwerk van opleiders en opleidingsinstellingen en het Ruud de Moor Centrum een digitaal kennisplatform opgebouwd met onder andere:

- praktijkvoorbeelden van taalontwikkend (vak)onderwijs;
- een kennisbasis voor de taalontwikkende leraar;
- specificaties van taalcompetenties voor leraren.

Het kennisplatform is ook toegankelijk en geschikt voor leraren po en vo. In dit artikel wordt aan de hand van een voorbeeld uitgelegd welke informatie de gebruiker waar kan vinden op dit kennisplatform.

Opbouw kennisplatform

Er zijn op het kennisplatform (<www.leoned.nl>) in het linkermenu materialen voor drie sectoren opgenomen: pabo, tweedegraads en eerstegraads lerarenopleiding

voor het voortgezet onderwijs. Bij alle drie de sectoren kan er gekozen worden uit drie domeinen, die relevant zijn voor taalontwikkende (vak)leraren: begripsontwikkeling, mondelinge activiteiten, schriftelijke activiteiten.

Binnen elke sector en domein kan de gebruiker vervolgens kiezen uit drie informatiebronnen: praktijk, theorie en taalcompetenties. Deze drie informatiebronnen zijn op een gebruiksvriendelijke manier met elkaar verbonden. Dat wil zeggen dat er in elk van de drie bronnen via links wordt verwezen naar de twee andere bronnen. Naast de drie genoemde domeinen bevat elke opleidingssector ook nog een mapje met goede opleidingspraktijken. Hier vindt de gebruiker voorbeelden van hoe de thematiek van taalontwikkend lesgeven in een opleidingsprogramma vorm kan krijgen, bijvoorbeeld door gebruik te maken van transcripten, filmpjes en/of lesbrieven. Daarnaast is het kennisplatform voorzien van een communityfunctie. Daar kunnen leraren, studenten en learenopleiders reageren op de

Begripsontwikkeling

Praktijkvoorbeeld 5: vakbegrippen voedsel bij biologie

Lio Jasper bespreekt in 1 umbo-tl vakbegrippen over voedsel die de vorige les zijn behandeld.

[Beschrijving](#) | [Kijkvragen](#) | [Video](#) | [Materialen](#) | [Opdrachten](#) | [Kennisbasis](#) | [Taalcompetenties](#)

beschrijving

In het eerste fragment zie je een gedeelte van de les van lio Jasper. Hij vraagt naar de betekenis van begrippen uit paragraaf 7.2 over voedsel. In de biologieles daarvoor is paragraaf 7.2 uit Nectar behandeld. Na een korte toelichting op het programma van deze les bespreekt Jasper de begrippen uit paragraaf 7.2. Jasper is tweedejaars voltijdstudent biologie aan een tweedegraads lerarenopleiding. In het tweede fragment zie je een gedeelte uit het reflectiegesprek dat lio Jasper na de les voert met zijn docent van de lerarenopleiding (Mark).

kijkvragen

1. Hoe bespreekt Jasper de vakbegrippen met de leerlingen?
2. Hoe reageert Jasper op de inbreng van de leerlingen?
3. Welke opmerkingen maakt opleider Mark over de manier waarop Jasper reageert op de uitleg van kernbegrippen door de leerlingen?

video

materialen

1. Lesvoorbereiding van Jasper (klik op het icoon links)
2. Op het bord staat:
Nabespreken par 7.2
Bespreken par 7.3 (klik op het icoon links)
Verrassing
Nabespreken
3. Kopie uit biologieboek, Nectar ghtv, deel 1 (Akkerman e.a., 2002), paragraaf 7.2 Eten of gegeten? blz. 118–119. (Klik op het icoon links.)

opdrachten

1. Jasper vraagt naar de betekenis van een aantal biologische begrippen die in de vorige les (paragraaf 7.2) zijn behandeld: *planteneters*, *vleeseters*, *alleseters*, *voedselrelatie* en *voedselketen*. Wat vind je van de manier waarop Jasper de vakbegrippen met de leerlingen bespreekt?
2. Hoe bespreek jij de kernbegrippen die je al eerder hebt behandeld?
3. Opleider Mark geeft een verklaring voor de manier waarop Jasper de kernbegrippen bespreekt. Jasper is het met hem eens. Welke verklaring geven zij? Zie jij andere mogelijke verklaringen?
4. Wat vind je van de wijze waarop Jasper reageert op de uitleg van de begrippen door de leerlingen?
5. Opleider Mark merkt op dat uit de uitleg van leerlingen niet altijd valt op te maken of ze het begrip goed hebben begrepen. Welke twee suggesties geeft hij om het begrip beter te controleren?
6. Bekijk de lesvoorbereiding van Jasper onder 'Materialen'. Wat vind je van de planning? Zijn er zaken die je mist in de lesvoorbereiding? Zo ja, welke?

Kader 1. Praktijk tweedegraads gebied: begripsontwikkeling. Praktijkvoorbeeld 5: Vakbegrippen voedsel bij biologie

inhoud van het kennisplatform en eigen inhouden en materialen inbrengen.

Een praktijkvoorbeeld: uitleggen vakbegrippen bij biologie

Door op de titel van het praktijkvoorbeeld te klikken komt de gebruiker bij een uitgebreide beschrijving van en opdrachten over het voorbeeld (zie kader 1).

Theorie/kennisbasis

Onder de informatiebron Theorie staat de kennisbasis taalgericht vakonderwijs, waarin ieder element kan worden aangeklikt. Vervolgens verschijnt er een omschrijving, een toelichting en een aantal verwijzen naar andere kenniselementen en naar een praktijkvoorbeeld in beeld. Onder het kopje Kennisbasis bij het praktijkvoorbeeld worden inzichtgevende vragen gesteld, die verwijzen naar de aanklikbare elementen uit deze kennisbasis (zie kader 2).

Taalcompetenties

Onder de bron Taalcompetenties vindt de gebruiker informatie over de talige competenties waarover een taalontwikkende (vak)leraar moet beschikken. Voor alle drie de domeinen zijn talige competenties opgenomen, die aansluiten bij de SBL-competenties, zoals die de afgelopen jaren gangbaar zijn geworden in het primair en voortgezet onderwijs. Voor die meer talige specificatie van de SBL-competenties hebben we gebruikgemaakt

kennisbasis

1. Jasper bespreekt de kernbegrippen om te kijken wat de leerlingen hebben onthouden van de vorige paragraaf. Om welke fase van het **didactisch model-woordenschatuitbreiding** gaat het hier? Hoe zinvol vind je deze lesactiviteit?
2. Voor de **woordenschatopbouw** is het van belang dat woorden of vakbegrippen niet los aan bod komen. Geef voorbeelden waar Jasper een begrip relateert aan andere vakbegrippen en geef voorbeelden waar hij dat niet doet.

Kader 2. Vakbegrippen voedsel bij biologie. Kennisbasis

van het referentiekader voor taalcompetenties van leraren in Nederland en Vlaanderen Dertien doelen in een dozijn (zie kader 3).

Implementatie

Het digitale kennisplatform is vanaf december 2009 beschikbaar voor leraren po en vo, studenten en opleiders van alle lerarenopleidingen via <www.leoned.nl>. Waar mogelijk zal Leoned lerarenopleidingen ondersteunen bij de implementatie van dit materiaal in de opleidingscurricula.

Neem voor meer informatie contact op met Ingrid Evers via <i.evers@ils.ru.nl>.

LITERATUUR

Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen. (2008). *Over de drempels met taal en rekenen*. Enschede: SLO.
Paus, H., Rymenans, R., & Van Gorp, K. (2006). *Dertien doelen in een dozijn*. Den Haag: Nederlandse Taalunie.
Veldhuis, J., Bruning, L., & Meijs, L. (Red.). (2007). *Kennis, kwaliteit en keuze in de tweede fase: Eindadvies*. Harderwijk: Flevodruk.

taalcompetenties

Uit: Dertien doelen

Doelstelling 1: Gesprekken voeren met leerlingen

De leraar kan gesprekken voeren met leerlingen als volwaardige gesprekspartners, zowel individueel als in een groep, over onderwerpen die door alle partners aangebracht kunnen worden, en in het bijzonder over leerinhouden. De gesprekken komen de totale ontwikkeling van de leerlingen, en in het bijzonder hun taalontwikkeling, ten goede.

Subdoel 1.2

De leraar kan goede gesprekken voeren in functie van het doel en de inhoud van het gesprek en aangepast aan het taalvaardigheidsniveau van de leerlingen.

Lio Jasper vraagt naar definities van kernbegrippen. Hij stelt vragen naar aanleiding van omschrijvingen van leerlingen, maar de ruimte voor taalproductie blijft klein. Als een leerling er niet helemaal uitkomt, heeft Jasper de neiging om zelf de begrippen in te vullen.

Kader 3. Vakbegrippen voedsel bij biologie. Taalcompetenties